

El moviment veïnal de Barcelona i la seva imatge

Anna Alabart

El moviment associatiu veïnal de Barcelona, que es desenvolupà a finals de la dècada dels anys seixanta, té unes característiques específiques, diferenciades. Sense entrar aquí en l'anàlisi dels seus orígens, que haurien de ser objecte d'un altre article, sí que paga la pena d'explicitar que des d'un primer moment les AV (associacions de veïns) s'estructuren com a **moviment sòcio-polític** gràcies a la confluència de dos elements bàsics.

a) la possibilitat de recollir els plantejaments i l'experiència de grups polititzats que ja treballaven als barris —especialment de les Comissions de Barri.

b) l'organització d'una coordinació de les AV de tota la ciutat —primer amb la Coordinadora de Sant Antoni, després amb la FAVB (Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona).

Com a **moviment social**, el moviment associatiu veïnal suposa un intent de millorar la qualitat de vida als barris incidint sobre:

—**aspectes materials**, impedit la contínua degradació i especulació a què es veuen sotmesos tots els barris, però més especialment aquells que constitueixen la residència de les classes treballadores. Aquest treball, que es concreta en una llarga llista de lluites portades en els diferents barris, respon a uns plantejaments comuns a tot el moviment veïnal sobre l'habitatge, la sanitat, l'ensenyament, el trànsit i el transport. Plantejaments que, a partir de la pràctica, van anar configurant l'estratègia reivindicativa del moviment associatiu veïnal.

—**aspectes culturals**, revitalitzant la consciència de comunitat de barri i fomentant la vida de relació entre els veïns en el si de la societat catalana en què estan inserits.

Aquest article el redacta el dia 28 d'octubre del 1982. És el dia de les eleccions generals. Unes eleccions que convertiran definitivament en història el que aquí s'analitza, ja que des que es va fer el recull de les dades en les quals es basa el treball fins ara han passat força coses, i les eleccions d'avui en seran un exponent clar.

Els qui van votar el PSC, el PSUC, l'ERC... a les darreres eleccions, ¿tornaran avui a votar-los?

Els qui a finals de l'any 1979 - principis del 1980, eren militants del PSUC, el PSC o del MCC... ¿encara en són?

Caldrà deixar passar el temps per poder fer una actualització, però ben segur que algunes de les dades que aquí donaré ja no són avui significatives. Corresponen a un altre moment. Hi ha qüestions, però, que goso dir que no han canviat de forma substancial. Amb tot, cal que el lector no obliidi el moment en el qual es va fer el recull de la informació: finals de l'any 1979 - principis del 1980.

Com a **moviment polític**, el moviment associatiu veïnal s'enfrontà amb una administració que facilitava les estratègies dels agents urbans —propietaris del sòl, constructors, promotors, industrials— oposant-hi una política a favor dels usuaris i reclamant la democràcia com a única forma possible del desenvolupament de les relacions. En aquesta lluita a favor de la democràcia, el moviment associatiu veïnal en fou un capdavanter: el seu caràcter unitari i democràtic, i el reconeixement legal amb què comptava el situaren amb avantatge sobre la resta d'entitats.

En valorar la importància del moviment associatiu i el seu desenvolupament futur, no es poden deixar mai de considerar els dos elements que estan en el seu origen i que en són el fonament: el fet d'haver comptat, de bell antuvi, amb una **orientació política** que depassava la problemàtica concreta i puntual de cada barri, responent a un model de societat democràtica —model que hereten dels grups polítics d'esquerra— i haver tingut, també des dels seus inicis, una **coordinació**.

La pèrdua d'aquests dos elements suposa la crisi del moviment associatiu veïnal, almenys del moviment tal i com aquí s'ha caracteritzat.

Qui hi ha a les associacions de veïns

Les associacions de veïns de Barcelona comptaven, l'any 1980, amb un total de setanta mil socis. Aquesta xifra s'ha mantingut, o fins i tot pot haver augmentat lleugerament d'aleshores ençà. L'anomenada «crisi del moviment veïnal» no sembla haver afectat pas les AV en aquest aspecte.

En canvi, sí que s'ha produït un aturament de les seves activitats. Aturament que s'explica per la continua pèrdua de persones acti-

ves en el si de les associacions: a principis del 1980 hi havia treballant a les vocalies mil cent persones. És ben segur que la xifra és avui més baixa, i ja llavors significava una reducció important sobre la dels anys 1976-1977.

La majoria dels membres actius de les AV eren persones joves: el 65% tenia menys de quaranta-cinc anys, i era més gran el nombre d'homes (66%) que el de dones (34%).

Tot i que la majoria de persones actives del moviment associatiu veïnal eren majoritàriament independents de partits polítics, hi havia un important percentatge de militants de partits d'esquerra: el 28% del conjunt dels qui treballaven a les vocalies. Aquesta és una de les dades que pot haver experimentat major variació. És interessant observar la taula nº 1, que dona informació sobre aquest punt.

TAULA No 1 Distribució dels membres de les vocalies segons afiliació política.

Partit	AV en què està present	Persones del partit	Mitjana de persones del partit que hi ha a cada AV
PSUC	43	157	3,7
PSC	22	38	1,7
MCC	13	36	2,8
PTC	8	24	3,5
CDC	6	9	1,5
NE	6	18	3
BR	5	12	2,4
LCR	6	8	1,3
ERC	2	2	1
UCD	1	1	1
Altres	3	3	1
Independents		698	
No consta		85	

Com es comprova a la taula, el partit que llavors comptava amb un major nombre de persones actives dins el moviment associatiu veïnal era el PSUC que, a més, estava present en el 70% de les AV. Després de la crisi del PSUC aquest nombre deu ser notablement inferior: alguns han deixat de militar i d'altres han passat a fer-ho al PCC.

En general, i com es pot veure a la taula, els partits que no tenien representació parlamentària registraven una major concentració de militants en unes poques associacions: observeu que el PSC i l'MCC comptaven, aproximadament, amb el mateix nombre de persones treballant en el moviment associatiu, però, mentre que el primer les tenia repartides entre vint-i-dues associacions, el segon era únicament a tretze. Aquesta dada fa pensar en una concentració d'esforços per part dels partits no parlamentaris, de cara a assolir una influència més important en alguns barris, i podria indicar una política més coor-

dinada pel que fa al moviment associatiu veïnal que la desenvolupada pels partits parlamentaris.

Si es consideren els càrrecs de les juntes de les AV i la afiliació política dels seus membres (vegeu taula nº 2), es comprova que, malgrat la preponderància dels independents —sobre un total de 246 càrrecs, 114 eren ocupats per persones no afiliades a cap partit polític, la qual cosa significa un 59% del conjunt—, és també important la proporció de militants dels partits d'esquerra. El que més rellevància hi té és el PSUC: un 22% dels càrrecs. La proporció és encara més gran en el càrrec de president: els pertanyents al PSUC cobreixen el 34% dels llocs, mentre disminueix la importància dels independents (43%).

De les dades anteriors podria deduir-se una influència molt forta del PSUC en el moviment associatiu veïnal. Certament aquesta influència existeix, però cal fer constar que, en la majoria de les associacions, les juntes són obertes, que en elles intervenen tots els socis que hi assisteixen i que la influència d'una persona en el moviment associatiu veïnal depèn en gran part del seu treball regular, tingui o no càrrec a la junta.

D'altra banda, el progressiu abandonó que el moviment associatiu veïnal ha sofert per part dels partits polítics parlamentaris ha minvat, encara més, la incidència d'aquests dins les AV. I no m'estic referint als militants —més o menys nombrosos— que van abandonar les AV per anar a ocupar càrrecs a les Juntes de Districte després de les eleccions municipals. Aquest element, tot i que és important, no és en absolut decisiu. El que sí que és fonamental, i per tant preocupant, és la importància cada cop més reduïda que els partits parlamentaris concedeixen al moviment associatiu veïnal dins els seus programes. Cal recordar que aquest moviment solament té sentit i pot desenvolupar-se plenament si respon a un model de societat, que és el que teòricament defensen els partits d'esquerra, on la democràcia no queda limitada a la democràcia formal.

Quina és la imatge que els veïns tenen de les AV

De l'existència de les associacions de veïns del seu barri, en tenen coneixement el 70% dels veïns de Barcelona, però només en saben l'adreça un 35%. Aquestes dades varien molt d'uns barris de la ciutat a altres: així, mentre que a Roquetes sap on és l'associació un 66% dels veïns, a l'Esquerra de l'Eixample solament ho sap un 18%. La grandària

TAULA Nº 2

AFILIACIÓ POLÍTICA DELS CÀRRECS

	Ind	PSC	PSUC	CDC	MCC	BR	PTE	LCR	PSAN	ERC	CNT	USO
PRESIDENT	29	1	20	3	2	1	2	-	-	-	1	1
VICE-PRESIDENT	34	7	13	2	1	1	1	1	1	-	-	-
SECRETARI	41	3	9	2	3	1	-	-	-	1	1	-
TRESORER	32	1	10	6	1	-	-	-	-	1	1	1
COMPTADOR	8	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAL	144	13	55	13	7	3	3	1	1	2	3	1

del barri, la problemàtica de la zona i el treball realitzat per les associacions de veïns són els elements més explicatius de les variacions del grau de coneixement que els veïns tenen de l'associació del seu barri.

La imatge que els veïns tenen, l'any 1980, de les AV és clarament positiva. En un ventall d'onze frases positives i negatives sobre el moviment associatiu, es comprova com les que són favorables al moviment obtenen elevats percentatges d'acord; les que impliquen valoracions negatives, tenen, en canvi, els forts percentatges de desacord. Així a les preguntes:

«Les AV van ser molt importants a l'època d'en Franco, però ara que els ajuntaments ja representen els ciutadans, cada cop faran menys falta», un 81% dels qui responen la pregunta s'oposa a la valoració. No respon un 25% dels entrevistats.

«Són la manera d'aconseguir una participació democràtica directa a nivell municipal», respon un 68% dels entrevistats, i d'aquests un 81% subscriu la frase.

La principal finalitat que els entrevistats pensen que han de tenir les AV és la d'ajudar a cridar l'atenció sobre els problemes dels barris (92% dels qui responen), tot i que es considera important també que controlin l'actualització de l'ajuntament (72% dels qui responen) o la funció, ja esmentada, de participació directa.

Tot i la imatge positiva del moviment associatiu, els entrevistats, en un percentatge elevat, reconeixen la politització de les associacions (donant a la paraula un sentit negatiu): un 36% dels entrevistats subscriu l'a-

TAULA Nº 3
(percentatges)

	PSC			PSUC			UCD			CIU			ERC			CD		
	A	D	N/C	A	D	N/C	A	D	N/C	A	D	N/C	A	D	N/C	A	D	N/C
1. Van ser molt importants a l'època d'en Franco, però ara, que els ajuntaments ja representen els ciutadans, cada cop faran menys falta	15	71	14	11	78	11	23	54	23	19	60	21	15	62	23	23	47	30
2. No fan gran cosa pel barri	30	55	15	26	59	15	41	36	23	31	50	19	40	33	27	40	33	27
3. Solament fan política i oblidem els veritables problemes del barri	24	50	26	25	70	5	35	30	35	30	36	34	39	33	28	23	40	37
4. Estan manipulades pels partits polítics	36	27	37	40	39	21	35	21	44	42	22	36	44	19	37	27	33	40
5. Són la manera d'aconseguir una participació democràtica directa a nivell municipal	67	13	20	72	8	20	51	11	38	56	13	31	57	8	35	47	20	33
6. Es fiquen en allò que no els pertoca	13	70	17	11	76	13	17	46	37	13	59	28	21	56	23	26	43	31
7. Ajuden a cridar l'atenció sobre alguns problemes dels barris	87	5	8	86	8	6	77	11	12	87	5	8	76	8	16	70	13	17
8. Són un mitjà per controlar l'actuació de l'ajuntament	62	15	23	60	18	22	43	23	34	49	26	25	50	15	35	40	23	37

firmació que les associacions estan **manipulades** per partits polítics, i un 38% diu que fan política i obliden, algunes vegades, els problemes més importants del barri.

És destacable la variació de la imatge segons la ideologia de les persones entrevistades, ideologia que es va basar en una «bateria» de preguntes sobre partit votat, preferències sindicals, tipus de lectura, autodefinició política dels entrevistats entre l'esquerra i la dreta... D'aquesta anàlisi es va deduir una forta correlació que permet, per simplificar, fer esment únicament de la imatge dels entrevistats en funció dels partits que van votar. Els resultats, succintament, han estat els següents:

A nivell de coneixement del moviment associatiu i de l'AV del propi barri, les diferències màximes són entre els votants del PSUC (el 91% dels quals saben de l'existència de l'associació de veïns del seu barri; un 51% en saben l'adreça...) i els de la UCD, que registren els mínims percentatges de coneixement. També hi ha diferències entre els votants del PSC i els de la resta de partits (un 44% dels qui van votar PSC en saben l'adreça, mentre que solament el 18% dels d'UCD responen correctament a la pregunta; dels de CiU, la saben un 27%...).

Pel que fa a la imatge, les diferències segons ideologia política són igualment clares. L'ordre que es pot establir segons la imatge és el següent: 1r. PSUC, 2n. PSC, 3r. altres, 4t. CiU, 5è. ERC, 6è. UCD i 7è. CD.

L'ordenació no es manté idèntica per a tots els judicis sobre les AV, així és destacable la importància que concedeixen els votants de CiU a la funció de «**cridar l'atenció sobre els problemes dels barris**» per part de les AV o la seva oposició a la valoració que «**hagin fet poc pels barris**». Amb tot, en termes generals, la valoració del moviment associatiu veïnal augmenta en la mesura que els vots dels entrevistats s'han dirigit més cap a l'esquerra. La valoració menys positiva correspon als partits de la dreta, especialment als no catalans (UCD i CD).

La taula nº 3 recull una part dels resultats de l'enquesta feta als veïns, en ella es poden observar les variacions d'imatge que de les associacions tenen els qui van votar els diferents partits. Observeu que els qui van donar el vot als partits de l'esquerra no solament tenen una imatge millor de les AV sinó que, a més, mostren un grau de coneixement més elevat, com es deriva de la xifra més reduïda del grup «**no consta**».

Aquestes darreres dades són les que més s'han de posar en qüestió, no tant perquè la imatge de les AV hagi pogut variar, com perquè els qui llavors eren votants d'un partit ara ho poden ser d'altres. El que sí que queda clar, però, a partir de l'anàlisi de les dades, és que les associacions de veïns són considerades importants per part dels entrevistats, especialment per aquells que tenen una ideologia d'esquerra, ja siguin votants del PSUC, del PSC o d'altres partits d'esquerra.

Les dades que s'han utilitzat per a la redacció d'aquest article corresponen a una part de les obtingudes l'any 1980 mitjançant 1.500 entrevistes amb qüestionari, de les quals van ser considerades vàlides 1.315. Es van fer als barris de l'Esquerra de l'Eixample, Casc Antic-Gòtic, Gràcia, Sant Gervasi, les Roquetes i la Sagrera. Els barris van ser escollits d'acord amb una tipologia prèvia i, dins cada un d'ells, la mostra fou elegida pel sistema de «ruta», que garanteix l'aleatorietat dels elements triats.●

Les associacions de veïns

Algunes reflexions amb motiu del Xè aniversari de la FAVB

Josep Ramon Gómez

Aquests dies hem celebrat el desè aniversari de la creació de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona.

Les circumstàncies han volgut, però, que aquesta celebració coincidís amb alguns fets que, si bé li han tret en part el protagonisme que mereixia, em sembla que lluny de difondre o distòrcer la necessària reflexió pendent sobre el moviment associatiu, la participació i el paper dels ciutadans en els afers públics, ens poden ajudar a situar-la.

D'una banda, l'aclaparador triomf del desig de canvi a les darreres eleccions generals. Un desig inconscient, subliminal, quasi biològic, representat i molt ben capitalitzat per l'opció socialista, que ha aconseguit aglutinar àmplies capes de la societat. Amb l'oferta d'una nova moral, amb la promesa d'una nova ètica, promet canviar la foscor en llum i la mediocritat quotidiana en esperança permanent, sense necessitat de lluita, ni participació ni esforç. Una àmplia operació estètica que, abonada pel màrketing, pretén fer-nos creure que la lluita de classes pot quedar convertida en un debat de cine-club dominical.

D'altra banda, la visita del Papa, envoltada d'un espectacular muntatge propagandístic i una utilització descarada dels mitjans (públics) de comunicació, molt a prop del fanatisme del nacionalcatolicisme de recent memòria. L'intent de creació d'un moviment socialcristià que, amb l'excusa d'oferir una resposta a l'home i a la societat, convertiria l'Església en una nova tutora de la moral pública. Tot aprofitant la desmobilització i la passivitat social i el desarmament ideològic general, n'enfortiria el poder constitucional i temporal i esdevindria l'aliat idoni de la dreta més reaccionària de cara a les properes batalles entorn de l'escola, la família, etcètera.

És enmig d'aquesta situació que les associacions de veïns celebren el desè aniversari de la seva federació. És enmig d'aquesta allau

de noves morals, de noves ètiques i de noves estètiques, que els veïns i veïnes de Barcelona ens trobem per celebrar els deu anys d'un moviment que ha estat —i ho continuarà essent— decisiu en la lluita per l'aprofundiment de la democràcia. Un moviment que ha imposat la llibertat d'associació, ha legitimat la protesta i l'organització popular, ha millorat les condicions de vida als barris, ha creat un teixit de vida social activa enfront de l'anonimat i la passivitat consumista. Ha ensenyat, en fi, la pràctica de la democràcia de base a tota una generació.

És en el si d'aquesta societat del màrketing, de la quadricromia, del missatge subliminal i de la utilització publicitària de la moral i de l'ètica, que ens trobem satisfets però, per què no?, un xic desconcertats entre acusacions i mirades de través dels qui més interessats haurien d'estar a donar-nos suport. Simples grups de pressió? Organitzacions minoritàries i desestabilitzadores? Nostàlgics i radicals? Utòpics?

Molt sovint, en fer balanç de la tasca realitzada, caiem en l'error de l'estadística. De les lluites guanyades. De les reivindicacions aconseguides. Dels tants per cent. De l'«hem aconseguit tot això i encara ens falta tot allò». Reduir el balanç de les associacions de veïns a una cosa mesurable, quantificable, és —em sembla— menysprear tot l'enorme potencial humà i social i, per què no dir-ho?, de canvi, que el moviment ciutadà és capaç de mobilitzar al voltant de les seves reivindicacions.

Perquè, a partir de les reivindicacions relatives al consum col·lectiu —i molt estretament lligades amb elles—, s'han anat desenvolupant tot un seguit de moviments i associacions populars relacionats amb el conjunt de la vida quotidiana: des dels grups juvenils als centres de jubilats, des de les escoles esportives als grups teatrals, des dels centres excursionistes a les comissions de carrer... És més: entorn del moviment ciuta-

dà s'organitzen tots aquells nous moviments que plantegen una transformació radical de les relacions socials i que, en general, comencen dins una organització oberta, pluralista i flexible, com ho són les associacions de veïns.

Ès més, a partir de l'experiència quotidiana de la gent es plantegen problemes que, si es tractaven a fons, arribarien a posar en qüestió tota la lògica del poder dominant, la societat capitalista mateixa.

Ès per això que la vasta i complexa xarxa de lluites i organitzacions que componen el moviment ciutadà van introduint una nova manera de pensar i tractar els problemes, uns nous criteris d'organització social en què el valor d'ús substitueix el valor de canvi com a norma bàsica.

I és aquí, en aquest terreny, des d'aquesta perspectiva, en aquesta lluita que comença per una ètica, una moral i uns valors col·lectius, on jo situaria l'absoluta necessitat de mantenir i potenciar les organitzacions de base, de donar al poble el paper que li correspon, de protagonista dels afers públics. Perquè és tan sols a partir d'aquest protagonisme que els avenços socials no seran momentanis, que els canvis seran irreversibles i no pas maquillatges col·lectius, que la solidaritat anirà més enllà de ser una arma defensiva momentània, que la millora de les condicions de vida no serà tan sols un regal d'un Estat benefactor i generós.

No volem ser ni ingenus ni nostàlgics, però perquè creiem en la realitat ens agrada la utopia.

No volem ser ni messies ni profetes, però perquè busquem la nostra realització humana i personal, lluitem per l'alliberament col·lectiu.

Perquè creiem en el canvi, i fa molts anys que hi treballem, continuarem potenciant la participació dels veïns en la gestió dels afers públics.

Ès segur que hi ha tota una tasca de resituació que tenim pendent. Que hi ha vells vicis que hem de trencar. Que ens hem de fer més atractius a tot un seguit de noves generacions per als qui paraules com resistència, clandestinitat, repressió, no tenen gaire sentit. Però és tan dolent no veure els canvis en la societat que t'envolta com renunciar a la pròpia memòria col·lectiva.

Miguel Rios, t'estimem; però Raimon, on ets? ●

Joàn Brossa

Commemoració, de què?

Nevisqueja.

*Els pastors reposen, de nit, prop
d'un foc.*

Els bous i les mules dormen als estables.

*A les portes de la ciutat hi ha el parador
destinat als forasters.*

No arriba ningú.

*Les grutes dels turons serveixen de refugi
per al bestiar.*

Neix i s'engreixa.

*Enllà d'enllà, un poblet de cases baixes
amb cúpula, voltat de muralles.*

*I prou; el mateix que he dit per començar,
ho dic per acabar.*

Desembre

